

สรุปการเสวนาวิชาการ

เรื่อง“ประเด็นท้าทายของโลกกับความร่วมมือของท้องถิ่น : บูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
กับนโยบายสาธารณะและปฏิบัติการทางสังคม”

เมื่อวันที่ ๑๗ - ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑

ณ ห้องออডিทอเรียม โรงแรมเซ็นทรา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

.....

โครงการดังกล่าวจัดโดยคณะอนุกรรมการติดตามและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบาย
รัฐบาลเชิงพื้นที่ (อภขร. พื้นที่) โดยมี รมต.นร. (นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล) เป็นประธานในพิธี และมี ประธาน อภขร.
พื้นที่ กรรมการยุทธศาสตร์ชาติ กรรมการปฏิรูปประเทศ สมาชิกสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ผู้แทนองค์กรภาครัฐ
ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมการประชุมโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์การเสวนา

- ๑) เพื่อร่วมกันทบทวนสถานการณ์และชุดความรู้ที่มีต่อประเด็นท้าทายใหม่ ๆ เรื่องความ
ไม่ยั่งยืนที่ต้องเผชิญ
- ๒) เพื่อเรียนรู้ร่วมกันถึงประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะของต่างประเทศ ในการเชื่อมโยง
นโยบายให้ตอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ๓) เพื่อแสวงหาทางเดินร่วมกันไปสู่ (pave the way towards) การเรียนรู้ทางนโยบาย
ที่สร้างสรรค์ในเรื่องของการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ๔) เพื่อถอดรหัสแนวปฏิบัติจากระดับพื้นที่เพื่อแสวงหาโอกาสร่วมกันในการขับเคลื่อน
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากล่างขึ้นบน เพื่อข้ามให้พ้นกลไกและวัฒนธรรมนโยบายแบบเหมารวมจากด้านบน
ลงมาแบบเดิม

๒ สาระสำคัญของการสัมมนา

๑) นายกอบศักดิ์ ภูตระกูล รมต.นร. ประธานในพิธีได้เปิดงานการเสวนา พร้อมทั้งมีปาฐกถา
พิเศษโดยมีสาระสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างพลวัตของโลกและการพัฒนา ผลพวงจาก
แนวทางการพัฒนาในอดีตที่ไม่คำนึงผลกระทบเชิงลบส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ขาดความสมดุล ไม่ยั่งยืน
และปราศจากความสุขที่แท้จริง ด้วยเหตุนี้องค์การสหประชาชาติจึงได้จัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลและสามารถใช้เป็น
กรอบทิศทางการพัฒนาของโลกขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มทบทวนแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุล
และประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของ SDGs อย่างเป็นทางการ รัฐบาลจึงได้พิจารณา
กำหนดแนวทางสนับสนุนการกำหนดนโยบายสาธารณะและปฏิบัติการทางสังคมให้สามารถบรรลุเป้าหมาย

ของ SDGs ได้ ผ่านกลไกการลงพื้นที่โดยคาดหวังให้มีการติดตามการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล และข้อสั่งการนายกรัฐมนตรีในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสาเหตุของปัญหาในแต่ละพื้นที่ จุดเด่น หรือศักยภาพที่มีแนวโน้มในการพัฒนา รวมถึงพิจารณาข้อเสนอแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้พื้นที่ดังกล่าวเกิดความเข้มแข็งที่แท้จริง อาทิ การลงพื้นที่ ณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาความยากจนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ผลจากการลงพื้นที่ดังกล่าวทำให้ได้เห็นศักยภาพและแนวโน้มการพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมให้มีสายการบินบินตรงถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังมีพืชเกษตรที่สำคัญ คือ บุกที่สามารถขยายผลต่อยอดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์บุกเพื่อสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มให้แก่ประชาชนในพื้นที่ด้วยเหตุนี้ภาครัฐจึงมีความคาดหวังในการดำเนินนโยบายส่งเสริมการผลิต การแปรรูป และการส่งออกผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนภายในพื้นที่ หากการลงพื้นที่จะทำให้ภาครัฐเข้าใจบริบทและความต้องการในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งนี้ รัฐบาลสามารถบูรณาการเพื่อกำหนดนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมได้ผ่านการสนับสนุนจากกลไกคณะกรรมการต่าง ๆ ในระดับชาติ ส่งผลให้แต่ละพื้นที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงประเด็นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยในปัจจุบันได้เกิดนโยบายในลักษณะดังกล่าวมากมาย อาทิ โครงการโรงเรียนดีประจำตำบล โครงการกองทุนผู้นำชุมชน โครงการบ้านมั่นคง เป็นต้น นอกจากนี้นโยบายที่เกิดขึ้นจากการลงพื้นที่อาจสามารถนำแนวทางการพัฒนาในบางพื้นที่มาเป็นแนวทางการพัฒนาต้นแบบให้กับพื้นที่อื่นได้

๒) ความรู้ทางสังคมเพื่อรับมือกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลง ศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกันทั้งบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้การประสานความร่วมมือร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและนำมาสู่การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม การสร้างธรรมาภิบาลในภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการสร้างเชื่อมโยงทางการรับรู้และความร่วมมือทั้งในรูปแบบ vertical และรูปแบบ horizontal ด้วย ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาในบริบทท้องถิ่นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถต่อยอดให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายระดับชาติได้

๓) วาระโลก ประเทศ ท้องถิ่น: ความสอดคล้องทางนโยบาย โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์อรอรุณเจริญ ได้กล่าวถึงปัญหาและความท้าทายในการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในบริบทระดับพื้นที่ และบริบทระดับประเทศ คือ ข้อจำกัดด้านการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ กล่าวคือในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐมีลักษณะมุ่งไปที่การดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจของหน่วยงาน จึงทำให้การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานค่อนข้างน้อย อันส่งผลให้การพัฒนาไม่มีความเชื่อมโยงกัน รวมถึงผลลัพธ์ของนโยบายอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงได้ เนื่องจากแนวทางการกำหนดนโยบายมีลักษณะ Top-Down ซึ่งหลายนโยบายไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้ ด้วยเหตุนี้การสร้างกลไกหรือแนวทางการบูรณาการความร่วมมือทั้งในระดับระหว่างหน่วยงาน การนำนโยบายไปปฏิบัติที่สอดคล้องกันของส่วนราชการท้องถิ่น ภูมิภาคและส่วนกลางถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔) รายงานผลเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนายพิชิต บุญสุด รองอธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ได้กล่าวถึงความสำคัญในการรายงานผลเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนา ภายใต้กรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ที่เป้าหมายร่วมกันของคนทั้งโลก กล่าวคือภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ ประการ ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาในบริบทของตัวเองได้ ในบริบทของประเทศไทยนั้นได้มีการกำหนดแนวทางและกรอบการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๒ โดยแผนพัฒนาดังกล่าวเป็นแผนพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศที่ไม่เพียงส่งผลลัพธ์เฉพาะภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลในระดับภูมิภาคและในระดับโลก โดยได้มีการกำหนดกลไกความร่วมมือทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลกเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งกลไกเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้แต่ละประเทศได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปัญหา องค์ความรู้รวมถึงแนวทางในการดำเนินการพัฒนาซึ่งกันและกันทั้งนี้ยังเป็นการสร้างความตื่นตัวในการบริหารของภาครัฐอีกด้วย ทั้งนี้ ในส่วนของประเทศไทย กระทรวงการต่างประเทศ ได้รวบรวมการดำเนินการของประเทศไทยตามเป้าหมาย SDGs และจัดทำรายงานเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งในระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ผ่านกลไกความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ การประชุม Asia – Pacific Forum on Sustainable Development (APFSD) เพื่อหารือแลกเปลี่ยนในระดับภูมิภาค , เวทีหารือ High-Level Political Forum on Sustainable Development (HLPF) ซึ่งจะมีนำเสนอรายงานผลการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ โดยสมัครใจ หรือ Voluntary National Review (VNR) ต่อสหประชาชาติ

๕) บทบาทของภาคธุรกิจกับ SDGs โดยนายพิพัฒน์ ยอดพฤติการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาคธุรกิจที่มีความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ ในแต่เดิมนั้นภาคธุรกิจมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมที่มีรูปแบบและขอบข่ายที่จำกัด อาทิ การช่วยเหลือสังคมผ่านการทำกิจกรรม CSR หรือการบริจาคสิ่งของและทุนทรัพย์ ต่อมาภายใต้แนวคิด SDGs ภาคธุรกิจได้มีการปรับตัวและมีการขยายขอบข่ายการให้ความช่วยเหลือทางสังคมให้มีความครอบคลุมและหลากหลายมากขึ้น โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล ผ่านการดำเนินธุรกิจ และการสร้างความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับภาคประชาสังคมและภาครัฐ ส่งผลให้แนวคิด SDGs ขยายผลและแทรกซึมเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือทางสังคมของภาคธุรกิจในปัจจุบัน

๖) บทบาทของภาคประชาสังคมกับ SDGs โดยนายเดโช ไชยทัพ ซึ่งสาระสำคัญได้กล่าวถึงนิยามของภาคประชาสังคม ที่หมายถึงการรวมกลุ่มภายใต้การมีวัตถุประสงค์และการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่มีความชัดเจนและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งในปัจจุบันภาคประชาสังคมได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายครอบคลุมประเด็นปัญหาในสังคมเกือบทุกประเด็น แต่ปัญหาสำคัญของภาคประชาสังคมที่เกิดขึ้น คือการทำงานแบบ stand alone กล่าวคือ กลุ่มประชาสังคมได้มีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างเป็นเอกเทศ ขาดการบูรณาการ ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการขับเคลื่อน ด้วยเหตุนี้ภาคประชาสังคมจึงอยู่ในภาวะเผชิญความท้าทายในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม อันเป็นผลพวงมาจากการขาดความเป็นเอกเทศในการขับเคลื่อน การขาดประสบการณ์ รวมถึง

การสืบทอดและผลิตบุคลากรที่มีศักยภาพ นอกจากนี้ภาคประชาสังคมควรให้ความสำคัญกับนโยบายของภาครัฐ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน หรือกำหนดแนวทางเพื่อที่จะขยายผลต่อไปในอนาคต

๓. สรุปการเสวนาวิชาการกลุ่มย่อย ๕ กลุ่ม

๓.๑ กลุ่มที่ ๑ ความมั่นคงทางอาหารและเกษตรยั่งยืน วิทยาการกลุ่ม โดย นางสาวสุวิมล มีแสง มีประเด็นจากการเสวนา ๔ หัวข้อ ดังนี้

๑) วิถีปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนวัตกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) เริ่มต้นสร้างความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่ระดับครัวเรือน พยายามใช้ที่ดินให้คุ้มค่าที่สุด สร้างธนาคารอาหาร ด้วยการผลิตอาหารปลอดภัยที่พอเพียงกับการบริโภค ในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดรายจ่ายหลักของครอบครัวและเสริมให้เกิดการออมโดยทางอ้อมในครัวเรือน (๒) ครัวเรือนเกษตรกรต้องเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ รวมถึงมีการพึ่งพาตนเอง ในเรื่องการผลิตปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช อาหารสัตว์ เพื่อเข้าสู่ระบบการผลิตอินทรีย์ในระดับครัวเรือนตามความเหมาะสมของวิถีชุมชนและภูมินิเวศ เช่น ไร่นาสวนผสม วนเกษตร (๓) การรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นเครือข่าย การผลิตตามความต้องการของชุมชน โดยไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งของภาครัฐเพียงอย่างเดียว (๔) เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย ตั้งแต่ในระดับไร่นา ไปสู่การจัดทำเป็นตลาดทางเลือก เพื่อเป็นการขยายฐานผู้บริโภคจนถึงระดับชุมชน (๕) ภาครัฐทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน ครัวเรือนและชุมชนเกษตรกรอย่างมีส่วนร่วมตามความเหมาะสมของชุมชนและภูมินิเวศ

๒) ปัจจัยที่มีผลไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อระดับภูมิภาค และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้พื้นที่กรณีศึกษาดำเนินการได้สำเร็จ ได้แก่ (๑) การรวมกลุ่มครัวเรือนเกษตรกร ให้เข้มแข็ง โดยเกิดขึ้นจากตัวเกษตรกรเองไม่ใช่เกิดจากการจัดตั้งโดยภาครัฐ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มเกษตรกร ขยายตัวจนเกิดเป็นเครือข่ายการผลิตที่เข้มแข็ง สร้างความมั่นคงทางอาหารตั้งแต่ระดับครัวเรือน ไปสู่ชุมชน และภูมิภาคตามลำดับ (๒) สร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนควบคู่ไปกับการเพิ่มมูลค่า โดยมีพื้นฐานมาจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน พัฒนาเป็นนวัตกรรมการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่และวิถีชีวิตของชุมชนจนถึงระดับภูมิภาค (๓) สร้างเรื่องราวการผลิตสินค้าที่มีคุณค่าและประชาสัมพันธ์การผลิตสินค้าอินทรีย์เพื่อขยายตลาดผู้บริโภคให้เป็นตลาดปลายเปิดที่หลากหลายไม่ตกอยู่ภายใต้การกำหนดมาตรฐาน และใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นประโยชน์จากเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าใจการใช้ประโยชน์ทางเทคโนโลยีที่หลากหลาย (๔) สร้างความน่าเชื่อถือของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตด้วยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มให้เกิดฐานผู้บริโภคใหม่ ๆ จนเกิดเป็นตลาดทางเลือกเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรนำไปสู่การเกิดระบบเกษตรยั่งยืน

๓) การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ได้แก่ (๑) สร้างกลไกการทำงานร่วมกัน เนื่องจากปัจจุบันการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนยังมีปัญหา ให้นำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมาช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยต้องบูรณาการงานของภาครัฐ ที่ต่างหน่วยงานต่างมีแผนของหน่วยให้เป็นแผนงานที่สอดคล้องกัน และรับความร่วมมือจากภาคเอกชน และ

ภาคประชาสังคมในลักษณะที่เป็นการร่วมทำในระดับพื้นที่ ขยายมาเป็นระดับชุมชนและภูมิภาค และต้องพัฒนา
 พร้อมกัน ทั้งระบบห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การผลิต การตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และการขนส่ง (๒) ส่งเสริมให้เกิด
 การจัดตั้งพื้นที่กลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้ประกอบการ
 และผู้บริโภค ที่กระจายไปในภูมิภาค เพื่อเพิ่มห่วงโซ่อุปทานที่เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคหลากหลายกลุ่ม เป็นการ
 เพิ่มช่องทาง การจำหน่ายรองรับผลผลิตของเกษตรกรได้มากยิ่งขึ้น และเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้ร่วม
 กำหนดราคาสินค้าเกษตรตามความเหมาะสม (๓) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมองเกษตรกรรมยั่งยืนให้ครอบคลุม
 ทั้งระบบ ประกอบด้วย การผลิต การแปรรูป การตลาด การท่องเที่ยว และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เกิด
 ความสอดคล้องต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ (๔) สร้างฐานข้อมูลหลัก เนื่องจากสภาพปัจจุบันทุกภาคส่วนยังมีข้อมูล
 ที่แยกจากกันจำเป็นต้องบูรณาการให้เกิดฐานข้อมูลที่ต่อเนื่องให้ทราบถึงภาพรวม ได้แก่ พื้นที่แหล่งผลิต ปัจจัย
 การผลิต ปริมาณสินค้าที่ผลิต ครวัเรียนเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง ปริมาณความต้องการของตลาดในแต่ละช่วงเวลา
 เพื่อนำมาวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบ

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่
 (๑) ส่งเสริมการสร้างความเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ปฏิเสธการผลิตที่มีฐานจากการทำลายทรัพยากร
 ท้องถิ่น (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนยุทธศาสตร์ให้มิบบทบาทร่วมในการผลิต รวมถึงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์
 ทรัพยากรชีวภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (๓) สร้างมาตรการเสริมแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนเข้าสู่การผลิตที่ยั่งยืน
 โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเกษตรอินทรีย์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องก้าวไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน ที่หลากหลายสอดคล้อง
 กับวิถีชีวิตและภูมิโนเวศ เช่น ระบบวนเกษตรในเขตป่า เกษตรผสมผสานในทุ่งนา และเกษตรกรรมในพื้นที่สูง
 เป็นการสร้างอธิปไตยด้านความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือนเกษตรกร และชุมชน (๔) ผลักดันนโยบาย
 การกระจายการถือครองที่ดินให้กับเกษตรกรรายย่อยอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ช่วยกระตุ้นและจูงใจให้
 เกษตรกรได้มีที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมยั่งยืน (๕) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 ต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรมยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นกับความรู้เชิงวิชาการ พัฒนาให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ เพื่อการผลิตที่เหมาะสม

๓.๒ กลุ่มที่ ๒ เมืองยั่งยืน วิทยากรกลุ่ม โดย ผศ.ดร.ปิยะพงษ์ บุขบงก์ มีประเด็นจาก
 การเสวนา ๔ หัวข้อ ดังนี้

๑) วิธีการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนวัตกรรมเพื่อการบรรลุ
 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) แนวคิดเกี่ยวกับ Smart City ที่มีความแตกต่างกันในบริบท
 ของแต่ละพื้นที่ เช่น จังหวัดขอนแก่นมุ่งเน้นด้านการคมนาคมขนส่ง (Smart Mobility) ศูนย์กลางการแพทย์
 (Medical Hub) และเมืองศูนย์กลาง (Mice City) (๒) เป้าประสงค์หลักของการพัฒนาเมืองที่มุ่งเน้นการพัฒนา
 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน แต่ละเลยประชาชนผู้มีรายได้น้อยทำให้ถูกแยกออกจากเมือง ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการ
 พัฒนาเมือง (๓) ปัญหาของการพัฒนาเมือง คือ คนในชนบทย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น จึงควรสร้างการ
 เชื่อมต่อการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบทไปพร้อมกัน (๔) กฎหมายด้านการผังเมืองที่มีวัตถุประสงค์ในการ
 ตรากฎหมายเพื่อพัฒนาเมือง แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนหากกฎหมาย

ไม่ได้ผ่านการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ (๕) การรวมกลุ่มของสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่และมีกลไกร่วมกันจากทุกภาคส่วน เพื่อดำเนินการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองแห่งความสุข (๖) การจัดทำผังเมืองรวมจังหวัดต้องรับความพึงความเห็นจากทุกภาคส่วนในจังหวัด (๗) การพัฒนาเมืองด้วยการกระจายรายได้และการเข้าถึงการมีที่อยู่อาศัย (๘) การรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่ให้คงเดิม เพื่อเป็นจุดแข็งด้านการท่องเที่ยวและการเป็นเมืองแห่งความสุข โดยไม่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ทางการเงินเพียงอย่างเดียว (๙) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบท เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (๑๐) การพัฒนาเมืองต้องมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตของประชาชนฐานรากที่ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยหากประชาชนมีความมั่นคง สังคมจะเข้มแข็งมากขึ้น (๑๑) การมีองค์กรกลาง โดยมีภาคประชาสังคมเป็นองค์ประกอบ เพื่อเป็นการยกระดับภาคประชาสังคมในการดำเนินงาน

๒) ปัจจัยที่มีผลไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อระดับภูมิภาค และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้พื้นที่ที่กรณีศึกษาดำเนินการได้สำเร็จ ได้แก่ (๑) การพัฒนาเมืองโดยใช้หลัก Zero Waste (๒) การใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเมืองยั่งยืน (๓) ทิศคตติของสังคมในการพัฒนาเมืองโดยเฉพาะมุมมองที่มีต่อประชาชนผู้มีรายได้น้อย เช่น มองว่าคนจนเข้ามาอยู่ในเมืองคือผู้บุกรุก (๔) การสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยหรือการเข้าถึงการมีที่อยู่อาศัย เช่น ที่ดินในตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต มีราคาสูงมาก และโครงการบ้านมั่นคงที่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงได้ เป็นต้น (๕) กฎหมายผังเมือง ที่มีการปรับเป็น ๗ ประเภท เช่น ผังการใช้ที่ดิน ผังการประกาศเขตอนุรักษ์ เขตท่องเที่ยว และการประกาศเพิ่มเขต EEC และ SEC ซึ่งส่งผลดีต่อนายทุนแต่ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ (๖) การพัฒนาเมืองที่เอื้อประโยชน์กับนายทุนมากกว่าประชาชนในพื้นที่ (๗) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ กฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ของภาครัฐ

๓) การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ได้แก่ (๑) การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม Urban Policy Lab / Innovation Lab ในระดับพื้นที่เป็นลำดับแรก เพื่อการพัฒนาเมืองต่อไปในอนาคต (๒) การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในสภาเมืองในการใช้อำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายในการพัฒนาเมือง (๓) การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเปิดสภาเมืองเพราะอำนาจอยู่ที่เทศบาล ซึ่งเป็นการผูกขาดการบริหารงานของเทศบาล (๔) การรวมตัวของภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัด เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรอง เช่น จังหวัดขอนแก่นมีการเข้ามาของธุรกิจค้าปลีกของทุนต่างถิ่น จึงร่วมกันผลักดันให้กลุ่มธุรกิจเหล่านั้นเสียภาษีให้กับท้องถิ่น เพื่อนำรายได้มาพัฒนาเมืองให้กับคนในจังหวัดขอนแก่น และการรวมตัวเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน Smart Mobility ในจังหวัดขอนแก่น (๕) การขาดความเข้มของการมีส่วนร่วม ในภาคสังคมในสภาเมือง ซึ่งถูกครอบงำโดยภาครัฐ โดยใช้สภาเมืองให้ความเห็นชอบโครงการโดยไม่ผ่านความเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง เช่น ในจังหวัดขอนแก่นมีการย้ายสถานีขนส่งให้ออกไปไกลขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น (๖) การขาดการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการออกแบบระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะภายในเมือง (๗) การพัฒนาเมืองต้องฟังเสียงประชาชนในพื้นที่ ให้ประชาชนมีอำนาจในการออกแบบพัฒนาเมือง มุ่งเน้นการกระจายอำนาจเป็นสำคัญ (๘) ยกระดับภาคประชาสังคม โดยการรวมตัวของภาคเอกชน ชุมชน ร่วมกันดำเนินการกันเองโดยไม่พึ่งพางบประมาณจากภาครัฐ

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) SDGs ทั้ง ๑๗ ข้อ เป็นการจัดการกับผลทั้งหมด จึงจำเป็นต้องกลับไปแก้ที่ต้นเหตุก่อน (๒) การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนในระดับภูมิภาค ต้องอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ปรากฏชาวบ้าน (๓) คนในชนบทจะได้รับประโยชน์จาก Smart City ได้อย่างไร (๔) ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจร่วมกันพัฒนาเมืองได้โดยไม่ต้องพึ่งภาครัฐ แต่ต้องการอำนาจในเชิงโครงสร้างเพื่อให้สามารถดำเนินการต่างๆ ได้ (๕) การพัฒนาเมืองต้องมีการพิจารณาอย่างบูรณาการในทุกภาคส่วนต้องพัฒนา SDGs ในทุกด้านไปพร้อมๆ กัน เช่น ประเทศญี่ปุ่นใช้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาเมือง (๖) การพัฒนาเมืองต้องมีความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันของเมือง เช่น การกำหนดให้บางเมืองเป็นพื้นที่รับน้ำเพื่อปกป้องเมืองเศรษฐกิจ (๗) ควรแก้ในเรื่องโครงสร้างความมั่นคงในที่ดินในการเข้าถึง หรือการถือครองในที่ดินของคนยากจน (๘) ต้องยกระดับภาคประชาสังคม โดยการรวมตัวของภาคประชาสังคมในพื้นที่ (๙) การให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการพัฒนาเมือง

๓.๓ กลุ่มที่ ๓ เศรษฐกิจฐานราก วิทยากรกลุ่ม โดย นายชล บุนนาค มีประเด็นจากการเสวนาดังนี้

๑) วิธีการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนวัตกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) สร้างกลไกให้พร้อมปฏิบัติงาน โดยเริ่มต้นจากความพร้อมของผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน ซึ่งจะต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ และมีศักยภาพ (๒) สรรหาและจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน และผู้ปฏิบัติงานขึ้นมา ให้พร้อม ให้เข้าใจเป้าหมายและแนวทางการดำเนินการ และที่สำคัญจะต้องมีจิตสาธารณะ (๓) คณะกรรมการชุมชน/หมู่บ้าน จะต้องแบ่งบทบาทหน้าที่/ภารกิจให้ชัดเจน กำหนดผู้รับผิดชอบและบูรณาการการทำงานร่วมกัน (๔) วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้ในพื้นที่เป็นสำคัญ ใช้ประโยชน์จากข้อมูล จปฐ. ภาครัฐ สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัย ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน สนับสนุนส่วนที่ขาด เชื่อมโยงเครือข่ายในรูปแบบต่างๆ และผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อน ทั้งนี้ แต่ละชุมชนมีความพร้อมไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะศักยภาพและบทบาทของผู้นำชุมชน กำหนดแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม เช่น แผนแม่บทชุมชน/หมู่บ้าน บูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยผลักดันและขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่และภาคส่วนต่าง ๆ ขยายโอกาสและสร้างช่องทางที่เอื้อต่อการดำเนินการเพิ่มขึ้นและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี การเพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านข้อมูลและการสื่อสาร การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและระบบไอที การส่งเสริมระบบการตลาด การสนับสนุนให้มีการปรับตัวเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในอนาคต เป็นต้น และติดตามและประเมินผลการดำเนินการ

๒) ปัจจัยที่มีผลไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อระดับภูมิภาค และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้พื้นที่ที่กรณีศึกษาดำเนินการได้สำเร็จ มี ๔ ประการที่สำคัญ ดังนี้ (๑) ความต้องการของชุมชน ชุมชนลงมือทำ (๒) ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนที่มีศักยภาพ มีความสามารถ และมีจิตสาธารณะ (๓) ข้อมูลและองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การวางแผนที่ดี (๔) กระบวนการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงของทุกภาคส่วน ซึ่งจะสนับสนุนส่วนที่ขาดและผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

๓.๔ กลุ่มที่ ๔ ดิน น้ำ ป่า “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ : แม่แจ่มโมเดลพลัส” วิทยากรกลุ่ม โดย รศ.ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์ มีประเด็นจากการเสวนา ดังนี้

๑) วิธีปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และนวัตกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) ต้องสร้างความมั่นคงด้านสิทธิของประชาชนก่อนเป็นลำดับแรก (๒) สร้างกระบวนการเพื่อปรับทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ (๓) มีกระบวนการหรือเวทีในการจัดการองค์ความรู้ร่วมกัน โดยเรียนรู้ในสามเรื่องคือทัศนคติ ทักษะ และความรู้ (๔) มีการสร้างหรือการจัดการหลักสูตรท้องถิ่น (๕) เสนอให้มีพื้นที่ต้นแบบ หรือพื้นที่ตัวอย่าง (๖) เมื่อมีกำหนดเป็นนโยบายแล้ว ในระดับพื้นที่และการปฏิบัติต้องขับเคลื่อนให้สอดคล้องกัน (๗) ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ทำวิจัยชุมชน / จัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง การออกกฎหมายหรือนโยบายเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ ต้องมีกระบวนการวิจัยท้องถิ่นที่ปลดล็อกเรื่องทัศนคติหรือสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องนั้นๆ และหาองค์ความรู้ร่วมกัน โดยให้ชุมชนเป็นเจ้าภาพ และหน่วยงานวิชาการให้การสนับสนุน (๘) การส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนหรือแผนพัฒนาตำบล โดยควรจัดทำภายใต้กรอบของ SDGs

๒) ปัจจัยที่มีผลสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อระดับภูมิภาค และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้ดำเนินการได้สำเร็จ ได้แก่ (๑) การสร้างกลไกระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด อำเภอ ภาคประชาชน หรือเครือข่ายลุ่มน้ำต่าง ๆ (๒) การสร้างช่องทาง หรือมีหน่วยงานสนับสนุน การเข้าถึงงบประมาณของประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณได้อย่างสะดวก (๓) การมีกระบวนการวิจัยร่วมกันโดยการสนับสนุนของภาควิชาการ (ชุมชนทำเอง และมีหน่วยวิชาการ และภาคเอกชนให้องค์ความรู้) (๔) การสร้างเวทีในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๓) การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคธุรกิจ

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ “ใช้แนวคิดยกก้อนหินออกจากบ่าชาวบ้าน” ได้แก่ (๑) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายท้องถิ่น/บัญญัติชุมชน (๒) ควรมีข้อบัญญัติท้องถิ่น/ธรรมนูญชุมชนเฉพาะพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น ๆ เพราะกฎหมายจากส่วนกลางอาจส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชน หรือสร้างปัญหาให้ชุมชน และไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ (๓) จัดทำหลักสูตรแกนกลางและเน้นหลักสูตรที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อปรับใช้ได้จริงในการพัฒนาท้องถิ่น (๔) ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ของการเคลื่อนพลังชุมชน พลังมวลชน พลังจากทุกภาคส่วน ที่จะเข้าไปขับเคลื่อนการจัดการเรื่องดิน น้ำ ป่า

๓.๕ กลุ่มที่ ๕ ท้องทะเลและชายฝั่ง วิทยากรกลุ่ม โดย นางปรีดา คงแป้น มีประเด็นจากการเสวนา ดังนี้

๑) วิธีปฏิบัติงานเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและนวัตกรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) เริ่มจากคนที่หลากหลายในพื้นที่มาพบปะพูดคุย โดยเริ่มกลุ่มเรียนรู้เล็กๆ และพัฒนาไปเป็นกลุ่มใหญ่ เช่น อันดามัน Go Green เป็นต้น (๒) มีพื้นที่พูดคุย เสวนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจและกระชับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ (๓) ต้องมีเจตนารมณ์และเป้าหมายร่วม เคารพในวิถีวัฒนธรรมของคนในแต่ละพื้นที่

๒) ปัจจัยที่มีผลไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อระดับภูมิภาค และปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสนับสนุนให้พื้นที่กรณีศึกษาดำเนินการได้สำเร็จ ได้แก่ (๑) การพัฒนาความสำเร็จในเป้าหมาย SDGs ควรเริ่มจากฐานรากแล้วพัฒนาระดับจากล่างขึ้นสู่บน (จากพื้นที่สู่นโยบาย) (๒) ในแต่ละขั้นของการพัฒนาต้องดำเนินควบคู่ไปพร้อมกับขบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (๓) มีขบวนการสั่งสมองค์ความรู้ที่ถอดจากเส้นทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบและควรมีธนาคารคลังความรู้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อยอดขยายผลสำหรับชุมชนอื่น

๓) การสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนระหว่างภาคประชาสังคม ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ได้แก่ (๑) กลไกการมีส่วนร่วมต้องมีสัดส่วนของภาคส่วนต่างๆ ที่สมดุลและแต่ละภาคส่วนต้องมี Countervailing Power ที่เสมอภาคกัน (๒) การมีเจตนาธรรมและเป้าหมายร่วมที่ชัดเจนและการผนึกกำลังความสามารถของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมเพื่อไปสู่ความสำเร็จ เช่น การแก้ปัญหาขยะทะเล และขยะบนเกาะ อันดามัน Go Green เป็นต้น

๔) ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ได้แก่ (๑) แต่ละชุมชนควรสร้างพื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จ และพัฒนาต่อยอดเป็น Model หลากหลายตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ (๓) การสร้างรูปธรรมในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค เช่น กรณีมาตรา ๕๗ ของ พ.ร.ก. ประมง ๒๕๕๘ กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดจับสัตว์น้ำหรือนำสัตว์น้ำขนาดเล็กกว่าที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดขึ้นเรือประมง แต่ปัจจุบันประกาศดังกล่าวก็ยังไม่ปรากฏ เป็นต้น (๔) ควรถอดบทเรียนผลกระทบต่อวิถีชุมชนจากการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งตะวันออก (Eastern Seaboard) และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ให้รอบด้านทุกมิติก่อนการขยายไปยังภาคใต้

จัดทำโดย

บุญยวีร์/พฤติชัย/รัตนา

กองประสานนโยบายและยุทธศาสตร์